

Dévény Ágnes*

HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT A KÉTNYELVŰ VIZSGAFELADATOKRA?

1. BEVEZETŐ

A nyelvvizsga feladataira való felkészítési/felkészülési munka mindig speciális folyamat, amely a felkészítő tanár részéről jól megtervezett és felépített munkát igényel. Ennek során rugalmasan kell alkalmazkodnia az adott tanulói (vizsgázói) csoport igényeihez, de mindenkor figyelembe kell vennie azokat a szakmai követelményeket, amelyek a feladat sikeres megoldásához szükségesek. Több éve folyó kutatómunkám során az idegen nyelvi közvetítés vizsgafeladattal, a kétnyelvűség szerepével foglalkozom a kritériumfüggő nyelvvizsgán. Ezúttal egy longitudinális vizsgálat során azt követtem nyomon, hogy a BGF NYTK középfokú szaknyelvi vizsgájára való, tanári irányítással zajló felkészítési munkát hogyan látják a BGF KVIFK hallgatói (a leendő vizsgázók). A kutatás feltáró jellegű volt, longitudinális vizsgálatként kissé rendhagyó, mert a háromszori kérdőíves megkérdezés viszonylag rövid idő, egy tanév alatt zajlott le, mivel a felkészítési munka az akkreditált szakmai nyelvvizsgára lényegében ennyi idő alatt folyik főiskolánkon.

2. KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Mivel diákjainknak a viszonylag szűk időkeret alatt nyolc egyéb vizsgafeladatra is fel kell készülniük (nyelvismereti teszt, írott szöveg értése, szakmai szöveg írása, beszédértés, szakmai jellegű szabad beszélgetés, írott szöveg ismertetése magyar nyelven, irányított beszélgetés szakmai témáról, szituációs társalgás reália segítségével), a kutatás során arra kerestem a választ, hogy milyen módszerekkel, milyen ütemezésben folyik a felkészítési munka a magyar nyelvről célnyelvre folyó *Írásbeli közvetítés vizsgafeladatra*¹. Milyen mértékben elégedettek a hallgatók a felkészítési munkával, milyen nehézségűnek érzik a feladatot a többi vizsgafeladattal összevetve, és végül a nyelvvizsga letétele után a vizsgafeladatok mennyiben feleltek meg várakozásaiknak, mennyire voltak elégedettek a vizsgázók a tanárok munkájával.

3. A VIZSGÁLAT BEMUTATÁSA

3.1 A minta

Az első megkérdezésben 13 csoport hallgatói (166 fő) vettek részt, valamennyien másodévesek, a vizsgálat időpontja 2005. november eleje volt. A második vizsgálatban ugyanezek a csoportok vettek részt, de a megkérdezéskor csak 137 diák töltötte ki a kérdőíveket, a megkérdezés időpontja 2006. március eleje volt. A harmadik megkérdezés már az írásbeli vizsga letétele után történt. Végül is a hallgatók egy része nem jelentkezett a 2006. májusi vizsgaidőszakban nyelvvizsgára, hiszen szabadon megtehették,

---

* BGF Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Turizmus-Vendéglátás Szaknyelvi Intézeti Tanszék, főiskolai docens.

¹ A feladat célja: a szöveg információ-tartalmának közvetítése célnyelvre; a feladat formája és az elvárt teljesítmény: kb. 150 szó terjedelmű szakmai jellegű magyar szöveg közvetítése célnyelvre kb. 100 szóban

DÉVÉNY Á.: HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT ...

---

hogy egy későbbi időpontot választanak. Megkérdeztem viszont 69 olyan hallgatót, akik nem a longitudinális vizsgálatban résztvevő csoportokba jártak. Az ő felkészülésüket nem követtem nyomon, de kíváncsi voltam, hogy bizonyos kérdésekben van-e különbség a két csoport véleménye között.

A vizsgálatban résztvevők 64%-a angol, 21%-a német, 8%-a francia és 7%-a olasz szakmai nyelvet tanult; 48%-uk idegenforgalmi, 47%-uk kereskedelmi, 5%-uk vendéglátóipari szakos hallgató volt. 57%-uknak egy, 31%-uknak két 12%-uknak három nyelvből van általános nyelvvizsgálója, szaknyelvi vizsgát még nem tettek.

3.2 A vizsgálat első és második fázisának összevetése

A vizsgálat tárgyát képező Írásbeli közvetítés feladatra a csoportok az első félév során kezdik el a felkészülést. Az első megkérdezés idején a hallgatók 58%-a számolt be arról, hogy már valamilyen formában foglalkoztak a feladattal. Ennél jóval többen nyilatkoztak úgy, hogy a beszédértés (80%), az írott szöveg értése (72%) és a szakmai szöveg írása (72%) feladatra már elkezdték csoportjukban a felkészülést. Mivel a vizsgafeladatokra való felkészítési munka során a tanárok igen változatos gyakorlófeladatokat alkalmaznak a tanítási órákon, ezért mindkét vizsgálati fázisban 24 különféle feladattípus gyakoriságára kérdeztem rá, és t-próba segítségével megvizsgáltam, hogy van-e szignifikáns különbség az első és a második félévben alkalmazott gyakorlófeladatok gyakorisága között. A vizsgálathoz kiválasztott feladattípusok a nyelvvizsgafeladatok előkészítésére gyakran alkalmazott tevékenységek². A t-próba tanúsága szerint elsősorban a kétnyelvű feladatokat gyakorolták szignifikánsan gyakrabban a második félévben a csoportokban (írásbeli fordítás idegen nyelvről magyarra $df=128$, $p=0,006$; szóbeli fordítás magyarról idegen nyelvre $df=128$, $p=0,004$; magyar nyelvű szöveg közvetítése (tömörítése) idegen nyelven írásban $df=127$, $p=0,000$; idegen nyelvű újságcikk lényegének összefoglalása magyar nyelven $df=128$, $p=0,003$). A második félévben szignifikánsan több lexikai tesztet is készítettek a hallgatók ($df=128$, $p=0,001$), de az önéletrajz írásának gyakorlása szignifikánsan csökkent ($df=128$, $p=0,004$), valószínű azért mert ennek gyakorlását már az első félévben a legtöbb csoportban lezárták.

Arra is kíváncsi voltam, hogy elégedettek-e a diákok a vizsgálatom szűkebb tárgyát képező Írásbeli közvetítés feladatra való felkészülési munka ütemével, módjával, mennyiségével. Az első megkérdezéskor 61%-uk, a második megkérdezéskor 70%-ok voltak elégedett a felkészülési munkával, ez a pozitív elmozdulás azonban nem jelenti a hallgatói elégedettség szignifikáns növekedését ($df=106$; $p=0,070$).

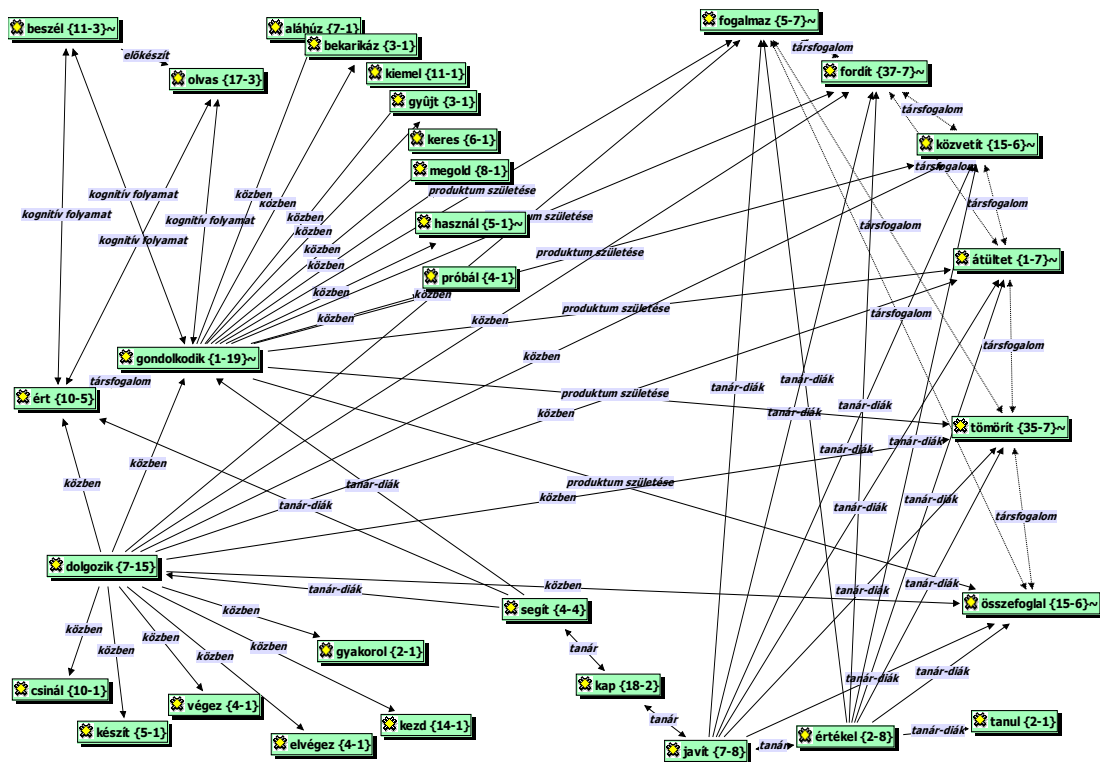
A hallgatók nyílt végű kérdésekre adott válaszokban számoltak be mindkét félévben az Írásbeli közvetítés feladatra való felkészülési munka fázisairól. A válaszokat az Atlas.ti tartalomelemző szoftver segítségével dolgoztam fel. A válaszok alapján kétféle fogalomtérképet készítettem mindkét félévben, az egyiket a folyamat leírására használt igék, a másikat a névszói szerkezetek alapján állítottam össze. Jelen tanulmányomban helyhiány miatt csak a folyamatot leíró igék alapján készült fogalomtérképeket mutatom be (1–2. ábra).

A térképen látszik, hogy a munkafolyamat előkészítő szakasza a kiinduló szöveg elolvasása, illetve megbeszélése. Ezután egy komplex kognitív folyamatban, amely végigkíséri az egész munkafolyamatot, a szöveget meg kell érteni, majd a gondolkodás gyűjtőfogalom keretén belül megkezdődik a szöveg feldolgozása a célnak megfelelően. Mivel a cél a kiinduló szöveg közvetítése, tehát a legfontosabb információk átvitele idegen nyelvre, meg kell keresni különböző eszközökkel (ki kell szűrni) a szöveg lényegét.

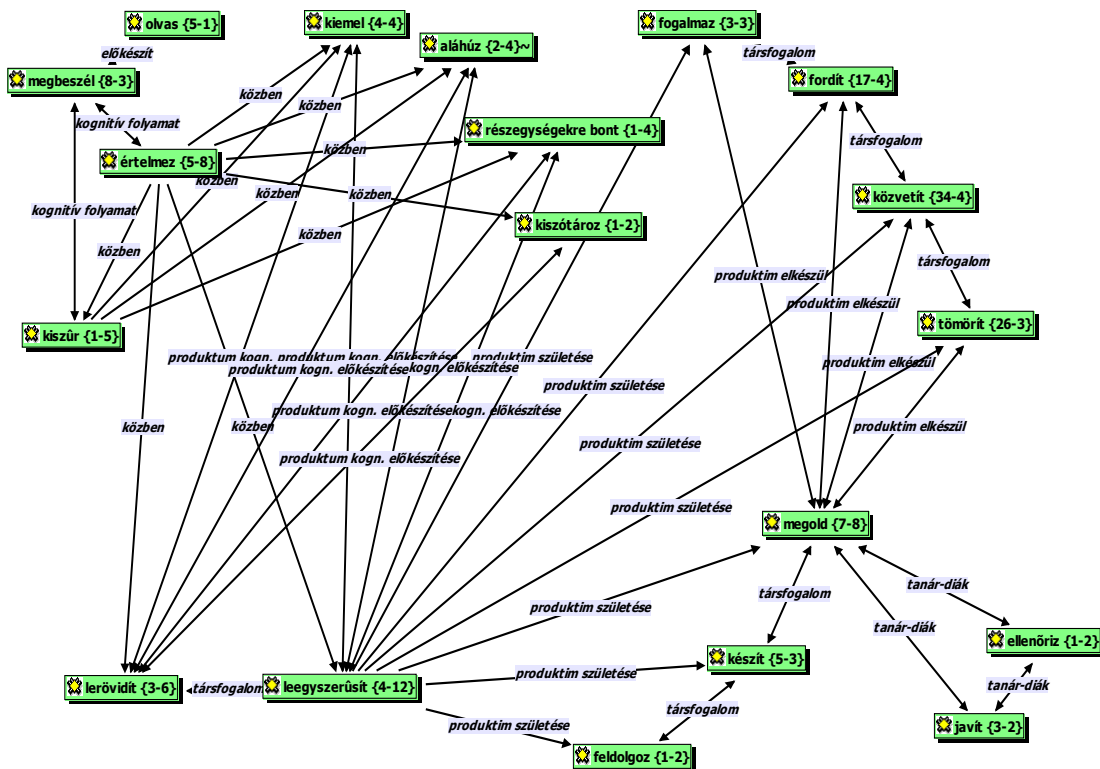
² A nyelvvizsga feladatokra való felkészülést segítő gyakorló feladattípusok: magnóhallgatás és a hallottak feldolgozása; szakmai szituációk eljátszása (szerepjáték); beszélgetés szakmai témákról kérdések alapján; fogalmazás készítése adott témáról; fogalmazás készítése szabadon választott témáról; levélírás megadott szempontok alapján; önálló üzleti levél írása; önéletrajz írása; memo írása; hirdetések írása; üzleti jelentés írása; írásbeli fordítás idegen nyelvről magyarra; írásbeli fordítás magyarról idegen nyelvre; szóbeli fordítás idegen nyelvről magyarra; szóbeli fordítás magyarról idegen nyelvre; magyar nyelvű szöveg közvetítése (tömörítése) idegen nyelvre írásban; idegen nyelvű újságcikk lényegének összefoglalása magyar nyelven; idegen nyelvű szöveg értésével kapcsolatos egyéb feladatok; lexikai gyakorlat (pl. szinonimák, szóképzés, definíciók, rövidítések, stb.); lexikai teszt; nyelvtani gyakorló feladat; nyelvtani teszt; olvasásértési gyakorlatok.

DÉVÉNY Á.: HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT ...

1. ábra

Felkészülés az írásbeli közvetítés feladatára. A munkafolyamat leírására használt igék – 1. félév (n=166)

2. ábra

Felkészülés az írásbeli közvetítés feladatára. A munkafolyamat leírására használt igék – 2. félév (n=137)

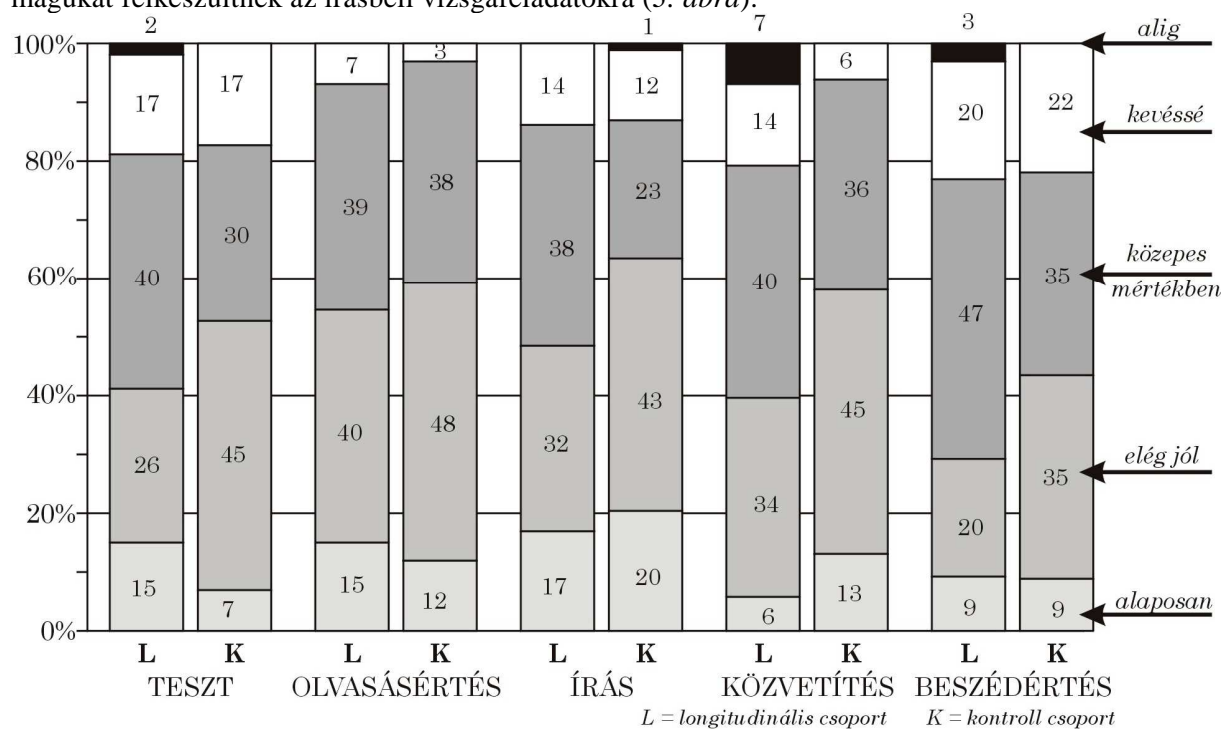
DÉVÉNY Á.: HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT ...

Erre szolgáló eszközök az aláhúzás, a bekarikázás, kiemelés, gyűjtés, keresés, megoldás, segéd-eszközök pl. szótár használata, és különféle próbálkozások (a különféle verziók végiggondolása). Az eddigi kognitív folyamatok eredményeképpen megkezdődik a produktum létrehozása. A produktum születését jellemzően legtöbbször *tömörítésként* (35), *közvetítésként* (15), *összefoglalásként* (15) jelölik – ezek társfogalomnak tekinthetők. Feltűnően sokan használják a *fordít* kifejezést (37), ami azért meglepő, mert a munkafolyamat gyakorlásaként valóban használható eszköz a fordítás, és a tanárok hagyományosan szívesen élnek is vele, de a végleges produktum *nem fordítás*. A tanár szerepe csak viszonylag passzív. Elsősorban tőle kapja (18) a diák a feladatot, illetve a kiinduló szöveget. Rendkívül kevesen hangsúlyozzák segítő szerepét (4). A tanár szerepe a produktum elkészülte után nő meg: javít (7), értékel (2). Az egész munkafolyamatot a diákok a kognitív folyamatokat is beleértve munkának tekintik, amelyre többféle kifejezéssel is utalnak: dolgozik (7), csinál (10), készít (3), végez, elvégez (8), kezd elkezdi (14), gyakorol (2). Megdöbbenően kevesen említik, hogy ezzel a munkafolyamattal valamit tanulnának (2).

A második félévben ugyanerre a kérdésre adott hallgatói válaszok már letisztultabb képet mutatnak. Látszik, hogy bizonyos fogalmak a 2. félévben nem jelennek meg, vagy erősen csökken a megjelenésük, pl.: gondolkodik, aláhúz, bekarikáz, kiemel, keres, szótároz, próbál, elvégez, gyakorol, összefoglal – ezek mind az előkészítést szolgáló fogalmak, tehát az előkészítő szakasz kisebb hangsúlyt kap és kevesebb kifejezéssel utalnak rá a hallgatók. Valószínűleg kialakul egy rutin a munkafolyamatban, és nagyobb hangsúlyt kap a produktum. Fontos újdonság, hogy a produktumról beszélve a közvetítés fogalmát tudatosabban kezdik használni.

3.3 A vizsgálat harmadik fázisa

A vizsgálatnak ez a fázisa már az írásbeli vizsga letétele után zajlott. A korábbi vizsgálatokban résztvevők közül csak 88-an tették le az írásbeli vizsgát, ezért megnéztem egy kontrollcsoportban, hogy volt-e különbség a longitudinális vizsgálatban résztvevők és más vizsgázók véleménye között bizonyos kérdésekben. A vizsgázók először 5 fokú skálán jelölték, hogy milyen mértékben érezték magukat felkészültnek az írásbeli vizsgafeladatokra (3. ábra).

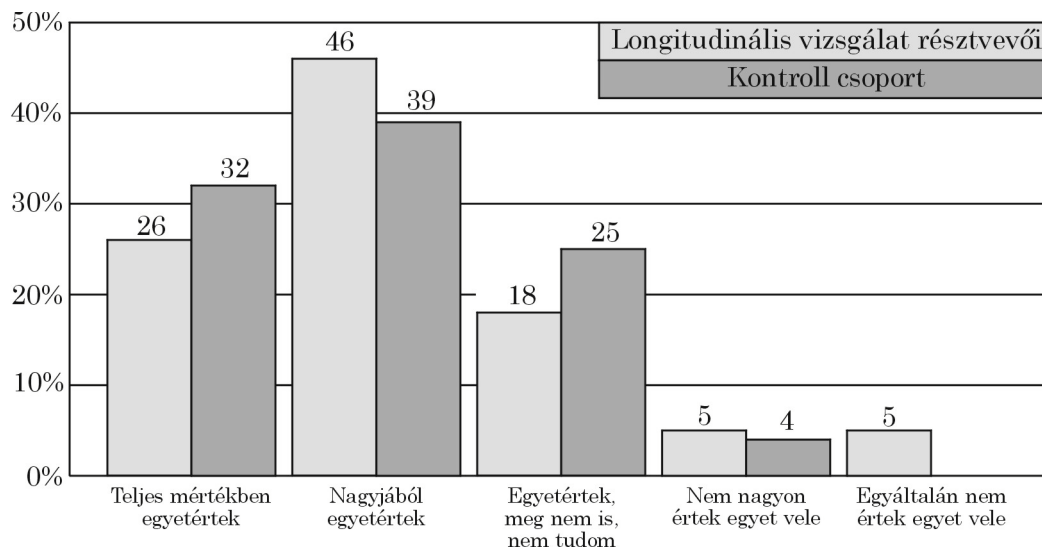
3. ábra

Milyen mértékben sikerült felkészülnie az írásbeli vizsga feladataira? (%)

DÉVÉNY Á.: HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT ...

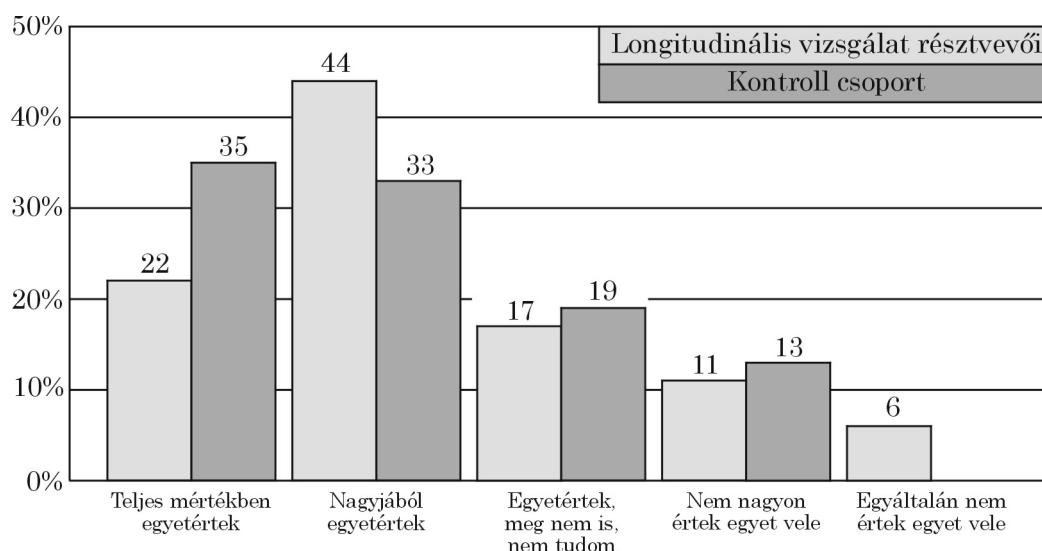
Összességében az Írott szöveg értése (Olvasásértés) feladatból érezték magukat leginkább felkészültnek a hallgatók, de a t-próba tanúsága szerint nincs szignifikáns különbség egyik feladat esetén sem a két csoport felkészültsége között, legalábbis saját megítélésük szerint.

A tanári munkával való elégedettség megítélésében, és a felkészülési munka ütemezésével kapcsolatosan sincs szignifikáns különbség a két csoport véleménye között. Zömében teljes mértékben, vagy nagyjából elégedettek voltak (4–5. ábra).

4. ábra

Megfelelően készítették-e fel tanárai az írásbeli közvetítés vizsgafeladatára? (%)

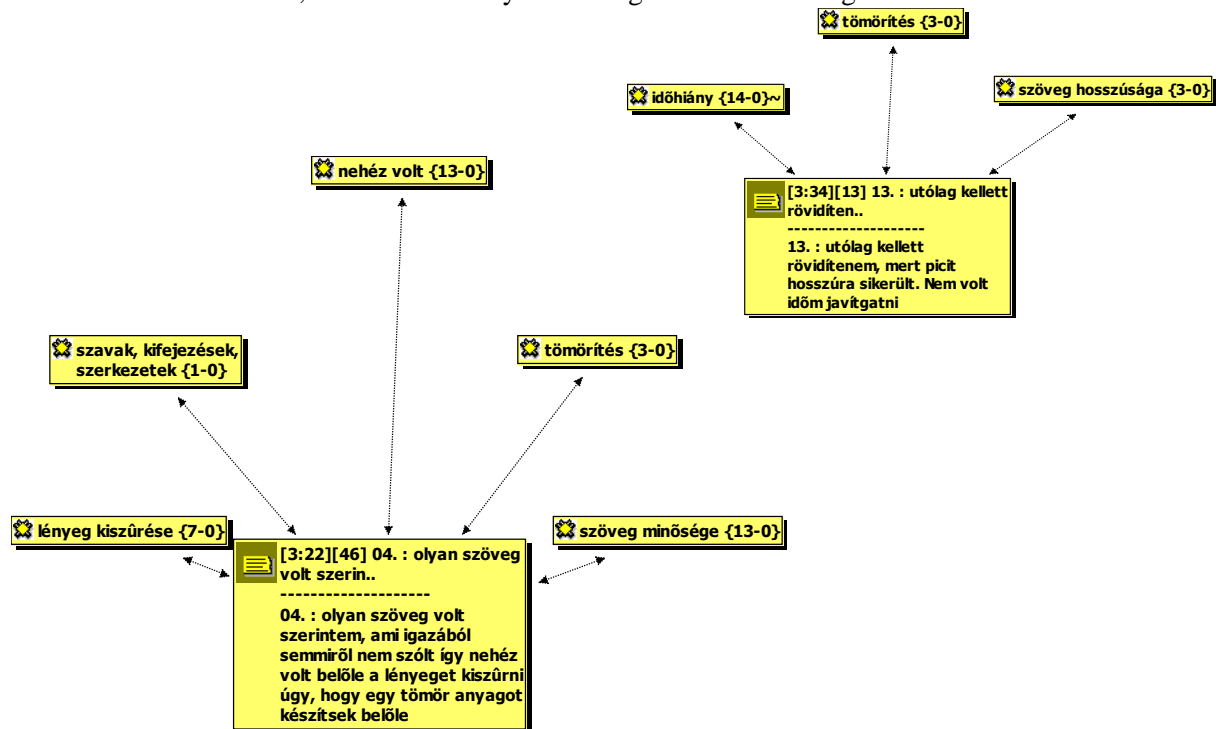
5 ábra

Elégedett volt-e a felkészítési munka ütemével, időbeosztásával? (%)

A felkészüléssel kapcsolatos hiányosságokkal már a vizsga megkezdése előtt tisztában voltak, és erről ismét nyílt végű kérdésekben számoltak be a hallgatók: elsősorban a szókincs hiányát, de általában a tudás, a gyakorlat hiányát, és a nyelvtani problémákat említik. Sokan félnek attól, hogy valami lényegeset kihagynak majd a közvetítésből, problémájuk lesz a szöveg terjedelmével, az idő beosztásával és szeretnék, ha lehetne szótárt használni, ahogy azt a főlkészüléskor megengedték nekik. Ezek a féltelmek nagyrészt beigazolódtak (6. ábra): hiányosnak érezték szókincsüket, időhiánnyal küszködtek, nehézséget

DÉVÉNY Á.: HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT ...

okozott nekik a lényeg kiszűrése, megfogalmazása, a szöveg minősége, részben nem találták tömörítésre, közvetítésre alkalmasnak, részben szakirányuknak megfelelőnek a szöveget.

6. ábra

Az írásbeli közvetítés feladat megoldása során a következő nehézségekbe ütköztem (Példák az Atlas.ti szoftver segítségével)

A felkészítő tanároktól több segítséget vártak volna el, és csak kisebb részük elégedett munkájukkal (7. ábra).

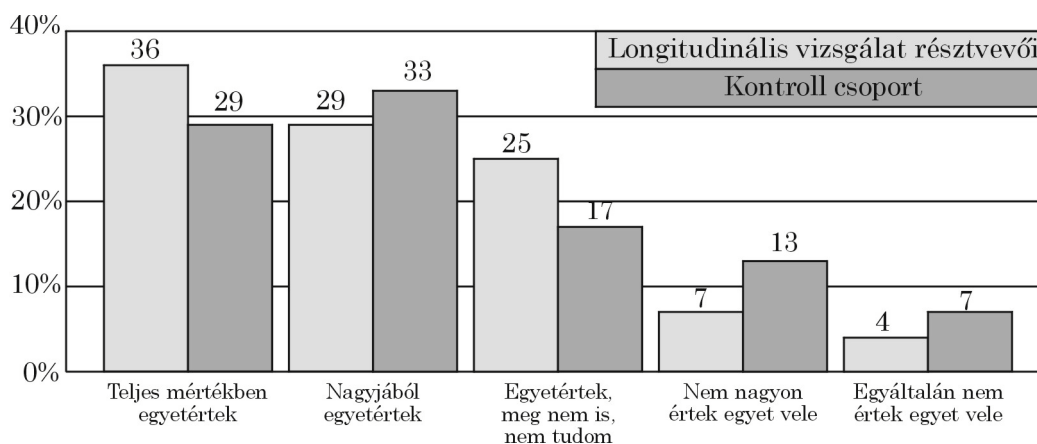

7. ábra

A feladatok ismeretében milyen segítséget várt volna el tanárjától az írásbeli közvetítésre való felkészítési munka során? (gyakoriság)

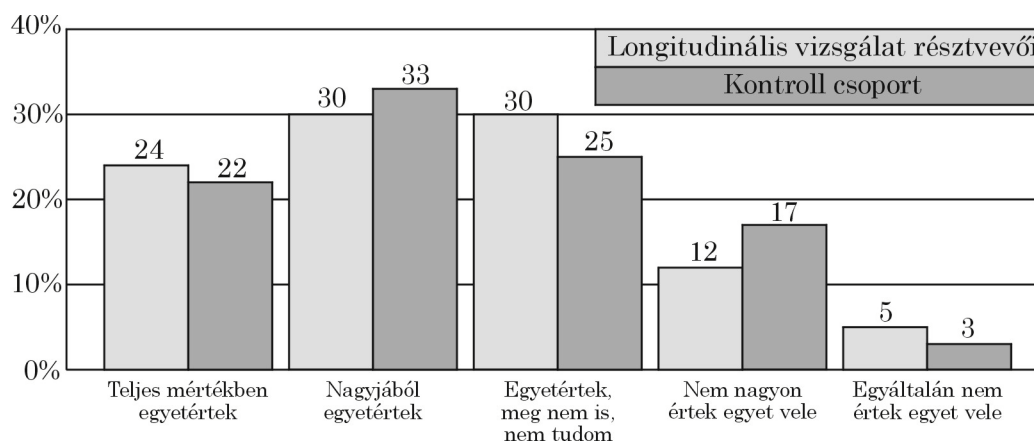
DÉVÉNY Á.: HOGYAN KÉSZÍTJÜK FEL A DIÁKOKAT ...

Végül azt akartam megtudni, hogy az írásbeli közvetítés feladatot megfelelőnek tartották-e arra, hogy segítségével számot adjanak nyelvtudásukról, és a vizsgán nyújtott teljesítményük érzésük szerint összhangban volt-e tényleges tudásukkal (8–9. ábra).

8. ábra

Az írásbeli közvetítés feladat megfelelő volt arra, hogy nyelvtudásukról számot adjanak (%)

9. ábra

Az írásbeli közvetítés vizsgafeladaton nyújtott teljesítménye összhangban volt tényleges tudásával (%)

A feladatot a legtöbben megfelelő mérőeszköznek találták, azonban a 9. ábra tanúsága szerint saját vizsgán nyújtott teljesítményük megítélésével kapcsolatban nagyon magas a bizonytalankodók aránya (25-30%). A két csoport véleménye között azonban ebben a két kérdésben sincs szignifikáns különbség.

3.4 Következtetések

A csoportokban általában alapos, tudatos és előre megtervezett felkészítési munka folyik erre a vizsgafeladatra. A vizsga közeledtével nő a hallgatók önállósága, tudatossága. Tisztában vannak hiányosságaikkal, amelyek nagyrészt be is igazolódtak a vizsgafeladat megoldása során. Bár elégedettek voltak a felkészítési munka ütemével, időbeosztásával, és úgy ítélték meg, hogy tanáraik megfelelően készítették fel őket erre a feladatra, mégis számos kérdésben több segítséget vártak volna el tanáraiktól. A hallgatók a feladatot összességében jó mérőeszköznek találják, és úgy érzik, hogy a vizsgán nyújtott teljesítményük összhangban volt tényleges tudásukkal.